

'GAS' zit er op, nu de ellende nog

Zaterdag was in Groningen de laatste voorstelling van *GAS* van Toneelgroep Jan Vos, over de ondergang van een Gronings familiehotel. Dank NAM, dank overheid. Een terugblik met de makers, én de constatering bij de talkshows vooraf dat tussen politiek en bewoners nog een diepe kloof gaapt.

ERIC NEDERKOORN

Groot is het contrast. *GAS*, de zaterdag in Groningen afgeronde voorstelling van Toneelgroep Jan Vos, is een groot succes geworden. Negentig speelbeurten, veel publiek en gouden recensies. Maar het thema, de ondergang van Groningers door de gaswinning, is nog lang niet uitgespeeld. Er moet nog veel gebeuren voor een *happy end*.

Vrijdag en zaterdag waren voorafgaand aan de laatste twee voorstellingen ook de laatste van in totaal vijftien meegereisde talkshows, in de foyer van de Stadsschouwburg, geleid door Margriet Brandsma, Heleen Ekker en Reinalda Start, schrijfsters van het boek *De Gaskolonie*. Ze zaten vol (vrijdag) respectievelijk bomvol (zaterdag). Vrolijk werd je er niet van.

Op vrijdag kreeg oud-gedeputeerde en huidig PvdA-kamerlid William Moorlag de vraag waarom de versterking van door de aardbevingen getroffen woningen en de schadeafhandeling nog steeds strandt in wiebetaalt-wat (en waarom niet). „Dat geeft ook mij een machteloos gevoel”, antwoordde hij. Daarna kwam het Nationaal Programma Groningen (NPG) à ruim 1 miljard ter sprake, bedoeld voor een structurele duw opwaarts van de provincie, dus niet voor de versterking en zo. Machteloze Moorlag herlanceerde nog maar eens zijn brug over de Eems, te betalen uit dat NPG.

Dat soort toekomstdromen prui men gedupeerden niet, bleek in die foyer. Die willen nú uit de problemen worden getakeld. Die prachtige Groningse toekomst is iets voor later. De tegenstelling tussen bewonersbehoeften en het politieke aanbod kwam een avond later nog sterker naar voren. Commissaris van de Koning René Paas, een van de gasten, geloofde dat het helemaal goed komt en zingt mee met de 1,1 miljard aan toekomstmuziek, terwijl Susan Top van het Groninger Gasberaad vindt dat er een concreet versterkings- en afhandelingsplan aan dat bedrag had moeten hangen, om de acute nood te lenigen. Zoals de be-

Andries Boelens (Helmert Woudenberg) en zijn dochter Bette (Trudi Klever) worden toegesproken door Shellman Herz (Maarten Wansink). FOTO DAPHNE VAN DE VELDE

'Als u haar zo kleineert kunt u nu vertrekken, meneer Paas'

sluitvorming nu loopt, zitten de bewoners en zij met lege handen, zonder invloed, zei ze. Toen Paas opmerkte: „Je moet jezelf niet zo klein maken”, kreeg hij de wind van voren. Een bezoeker veerde laaiend overeind. „Als u meent haar zo te kunnen kleineren, kun u nu vertrekken, meneer Paas.”

Tussen Paas en Top zat Marco Pastors, de vroegere aanvoerder van Leefbaar Rotterdam, die nu als topambtenaar met een soortgelijk Nationaal Programma de problemen in Rotterdam-Zuid attaqueert. Er zijn grote verschillen tussen een provincie en een stadsdeel, alleen al in politieke structuur. „Maar”, zei Pastors, „het grootste verschil is dat het bij ons wordt gedragen door corporaties, onderwijs en werkgevers, terwijl het hier een overheidsdingetje is.” Niet opbeurend bedoeld.

Tot zover de narigheid, vrolijker waren zaterdagmiddag schrijver (en acteur) Tjeerd Bischoff en regisseur Jeroen van den Berg, in de aanloop naar hun finale. Zij hebben met cast en crew met *GAS* iets indrukwekkends neergezet. Het stuk werd zelfs geselecteerd voor het Nederlands Theater Festival, als een van de beste van het seizoen. Omdat de techniek zaterdag na afloop meteen moest gaan afbreken, was er al vrijdag een slotborrel in café De Souffleur, naast de schouwburg. Dat werd feest, met liederen en al. Van den Berg: „Zoals 't Is moeilijk bescheiden te blijven.” En klopt dat? „Totaal niet. Er zijn zat re-

lativerende factoren.” Bischoff: „Zoals de problemen om onze nieuwe ambities waar te maken.”

Dat zit zo. Ze bereiden *Fortuyn* voor, een stuk over een politicus die Den Haag op zijn kop zette. Van den Berg: „Tjeerd is van de nuance. Dus krijgen Fortuyn en Leefbaar Nederland een stem. We gaan dat niet wegzetten. Dan blijkt het ineens moeilijk voor subsidiënten om zich aan zo'n project te verbinden.”

Krankzinnig. *GAS* dan maar. Van dit succes hadden ze slechts kunnen dromen, toen ze in Ten Boer begonnen met de bouw van een verplaatsbaar theater. Na de reeks daar verhuisde de voorstelling naar Zuidlaren, om in het afgelopen najaar nog eens langs de schouwburgen te gaan. De groep nam al met al stevig een risico, financieel. „Het was span-

nend”, zegt Van den Berg. „In het begin zaten er tachtig mensen, terwijl er dat honderdvijftig hadden moeten zijn. Dan knijp je hem wel even.” Het kwam al snel goed. „Bij de eerste keer in het 'echte' theater, in Amsterdam, was het weer afwachten. Zou het binnen ook werken? We merkten al snel dat het publiek hetzelfde reageerde als in Groningen en Drenthe. Op sommige momenten na. Bij de term 'Dialogotafel' bijvoorbeeld werd in het Noorden meewarig gelachen.” (Gebeurde bij de slotvoorstelling inderdaad weer.)

Hoe hebben ze het hele proces ervaren? Bischoff: „We merkten een toenemende betrokkenheid met het lot van de Groningers. In Purmerend bleek de ellende van de Groningers een belangrijker argument om van het gas af te gaan dan bijvoorbeeld

het broeikas effect.” Van den Berg: „Ik vond het mooi om veel mensen te hebben leren kennen, zoals Engbert Breuker, Susan Top, de vrouwen van de talkshow van wie we hoopten dat ze er één wilden presenteren maar steeds meededen. Er kleeft geen vluchtigheid aan dit project.”

De voorstelling verhaalde op tragikomische wijze over het lot van de familie Boelens, hoteluitbaters, vanaf de aardgasvondst in 1960 tot aan het door de aardbevingen getekende einde, in een gebied dat gaandeweg toch al gebukt ging onder fabriekssluitingen en werkloosheid. Bischoff: „Ik dacht op een zeker moment, wat een beroerde schrijver ben ik toch. Hotel Boelens bleek echt te hebben bestaan, in Wildervank. Wist ik niet. En er kwam een vrouw naar me toe die vertelde dat zij een nichtje had dat, net als in de voorstelling, was bezwangerd door een NAM-man. 'Het is mijn levensverhaal!', zei ze.”

De ware impact van *GAS* is voor de twee moeilijk te duiden. Van den Berg: „Wel heeft *GAS* veel mensen over de problematiek helpen nadenken. Bij de talkshow in Ede Wageningen gingen veel ingenieurs met elkaar in discussie. Was anders nooit gebeurd. De Gasunie was zo enthousiast dat die er uiteindelijk geld in hebben gestoken. Mooi toch?”

Het zit er op. „Het is ook mooi geweest”, zegt Van den Berg. Anderzijds is er de melancholie. „Je bent toch een reizende familie.” Die bereidt zich nu voor op nieuwe producties. Zoals *Fortuyn* dus, als iedereen bij zinnen komt. Bischoff: „En een over windmolens.” De NAM was tenminste nog een gemeenschappelijke vijand. „Bij windmolens ligt dat ingewikkelder”, beaamt de schrijver. Dat schreeuwt weer om zo'n talkshow.

Schrijver Tjeerd Bischoff (links) en regisseur Jeroen van den Berg, de makers van *GAS* van Toneelgroep Jan Vos. FOTO DVHN